

Харківський національний університет імені В.Н.Каразіна
Економічний факультет
Кафедра економіки та менеджменту

Кваліфікаційна робота бакалавра

На тему: ВИКОРИСТАННЯ ESG-ПРИНЦИПІВ В ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ

Виконала: студентка 4 курсу,
групи ЕЛЗ-41

Спеціальності 281 «Публічне
управління та адміністрування»
Освітньо-професійної програми
«Публічне управління та
адміністрування»

Альона МАТВЄЄВА

Керівник наукової роботи: кандидат
економічних наук, доцент

Ганна СУКРУШЕВА

Рецензент: к.е.н., доцент
доцент кафедри підприємництва,
торгівлі і логістики
НТУ «ХПІ»
Інна ІППОЛІТОВА

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Факультет _____ економічний _____
Кафедра _____ економіки та менеджменту _____
Освітньо-кваліфікаційний рівень _____ бакалавр _____
Спеціальність _____ 281 «Публічне управління та адміністрування» _____
Освітньо-професійна програма _____ «Публічне управління та адміністрування» _____

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

_____ Ганна ДОРОШЕНКО
(підпис) (ініціали, прізвище)

«06» червня 2024 року

**З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ БАКАЛАВРА**

_____ Матвєєвої Альони Сергіївни

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи «Використання ESG-принципів в публічному управлінні»

керівник роботи Сукрушева Ганна Олегівна, кандидат економічних наук, доцент
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом вищого навчального закладу від
«09» квітня 2024 року № 2101-5/787

2. Строк подання студентом роботи «05» червня 2024р.

3. Перелік питань, які потрібно розробити: розкрити теоретичні аспекти кадрової політики; визначити особливості кадрової політики в органах державного управління; провести аналіз кадрової політики в публічному управлінні України, та дати характеристику об'єкту дослідження проаналізувати структуру персоналу та плинності кадрів в Центральному апараті Національної служби здоров'я України обґрунтувати методи формування кадрового резерву ЦА НСЗУ, як важливого елементу кадрової політики

4. План роботи

№ з/п	Назва етапів роботи
1	Розробка та узгодження змісту кваліфікаційної роботи магістра, ознайомлення з літературними джерелами за темою.
2	Робота над теоретичним розділом.
3	Доопрацювання першого розділу згідно з рекомендаціями наукового керівника. Написання другого розділу кваліфікаційної роботи.
4	Доопрацювання другого розділу згідно з рекомендаціями наукового керівника.
5	Доопрацювання кваліфікаційної роботи згідно з рекомендаціями наукового керівника, подання до рецензування.
6	Подання роботи на кафедру

5. Дата видачі завдання «13» вересня 2023 р.

Здобувач вищої освіти

Альона МАТВЄЄВА
(прізвище та ініціали)

Керівник роботи

Ганна СУКРУШЕВА
(прізвище та ініціали)

Гарант освітньої програми

Ганна ЗАДНЄПРОВСЬКА
(прізвище та ініціали)

ЗМІСТ

	стор.
ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ ESG-ПРИНЦИПІВ В ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ	7
1.1 Теоретична сутність ESG-принципів в публічному управлінні ...	7
1.2 Досвід країн Європейського союзу щодо впровадження ESG-принципів в публічному управлінні	18
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО СТАНОВИЩА РЕГІОНІВ ТА РОЗРОБКА ЙОГО ПРІОРИТЕТІВ НА ОСНОВІ ESG-ПРИНЦИПІВ	26
2.1 Загальна характеристика основних економічних показників розвитку регіонів України	26
2.2 Аналіз прямих збитків інфраструктури та непрямих втрат економіки від руйнувань внаслідок військової агресії Росії проти України ..	33
2.3 Напрямки використання ESG-принципів для відбудови економіки України у післявоєнний період	37
ВИСНОВКИ	45
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	48

ВСТУП

У сучасному світі одним із ключових завдань управління є забезпечення сталого розвитку, при якому враховуються економічні, соціальні та екологічні аспекти. У цьому контексті концепція сталого розвитку, заснована на принципах екологічної, соціальної та управлінської відповідальності (ESG), набуває дедалі більшого значення для державного управління. Україна, як країна, що прагне до європейських стандартів розвитку, також стикається з необхідністю інтегрувати принципи ESG у публічне управління. Принципи ESG стають невід'ємною частиною стратегічного управління та ухвалення рішень на рівні державних органів, оскільки вони сприяють не тільки економічному зростанню, а й соціальній справедливості, а також екологічній стійкості. В умовах глобальної зміни клімату та зростаючого усвідомлення необхідності сталого розвитку, принципи екологічної, соціальної та управлінської відповідальності стають невід'ємною частиною світової економічної архітектури, тому Україна повинна прагнути до бережливого відношення до навколишнього середовища.

Впровадження ESG-принципів у публічне управління сприяє поліпшенню якості прийнятих рішень, збільшенню прозорості та відповідальності державних органів перед суспільством. Це важливо для створення умов сприятливого бізнес-оточення, залучення інвестицій та підвищення конкурентоспроможності країни на світовій арені. Впровадження ESG-принципів може сприяти розв'язанню актуальних проблем в Україні, як-от боротьба з корупцією, поліпшення умов праці та соціального захисту громадян, а також збереження і відновлення природних ресурсів. У світлі перерахованих вище чинників, вивчення та аналіз впровадження ESG-принципів у публічне управління України являє собою важливе завдання, що має стратегічне значення для розвитку країни та її інтеграції у світове співтовариство, тому дана тема кваліфікаційної роботи є актуальною.

Метою кваліфікаційної роботи бакалавра, є теоретичне та практичне обґрунтування запровадження ESG-принципів в публічному управлінні.

Визначена мета обумовлює обраний перелік завдань кваліфікаційної роботи бакалавра:

- 1) визначити теоретичну сутність ESG-принципів в публічному управлінні;
- 2) описати досвід країн Європейського союзу щодо впровадження ESG-принципів в публічному управлінні;
- 3) дати загальну характеристику основних економічних показників розвитку регіонів України;
- 4) провести аналіз прямих збитків інфраструктури та непрямих втрат економіки від руйнувань внаслідок військової агресії Росії проти України;
- 5) розробити напрямки використання ESG-принципів для відбудови економіки України у післявоєнний період.

Об'єктом роботи є процес застосування та адаптації принципів екологічної, соціальної та управлінської відповідальності в системі публічного управління в Україні.

Предметом роботи є виявлення чинників, що впливають на успішне впровадження ESG-принципів у державні структури, і розроблення рекомендацій щодо оптимізації цього процесу з урахуванням специфіки української системи управління.

Методи дослідження. Використання емпіричних методів для різних методів збору даних, методи порівняльного аналізу для виявлення подібностей і відмінностей, а також найкращих практик, які можна застосувати в контексті застосування ESG-принципів.

Апробацію результатів дослідження підтверджено участю у науково-практичній конференції, шляхом написання тез за темою кваліфікаційної роботи.

Елементи наукової новизни кваліфікаційної роботи:

- 1) на основі літературних джерел систематизовано переваги впровадження ESG-принципів у публічне управління в Україні;
- 2) розроблено основні аспекти програми розмінування на основі ESG-принципів.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ ESG-ПРИНЦИПІВ В ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ

1.1 Теоретична сутність ESG-принципів в публічному управлінні

Останніми роками Україна активно прагне модернізації та поліпшення системи публічного управління відповідно до міжнародних стандартів і передових практик. Цей процес включає в себе впровадження нових методів управління, цифровізацію державних послуг, зміцнення принципів прозорості та відкритості, а також активну взаємодію з громадськістю та громадянським суспільством.

Одним із ключових напрямів розвитку є покращення ефективності та відповідальності державних органів, що дасть змогу підвищити якість державних послуг, які надаються, та покращити рівень довіри громадян до державних інституцій. Реформи у сфері публічного управління спрямовані на створення умов для розвитку інноваційної економіки, поліпшення інвестиційного клімату та залучення зарубіжних інвестицій.

Однак, на шляху до вдосконалення системи публічного управління Україна стикається з низкою викликів, таких як бюрократична інертність, корупція, недостатня транспарентність та недовіра суспільства до державних органів. Подолання цих проблем потребує комплексного підходу та активної участі всіх зацікавлених сторін.

У контексті поточного політичного, економічного та соціального розвитку України, розвиток публічного управління відіграє ключову роль у забезпеченні стабільності, сталого розвитку та процвітання країни. Від його успішної реалізації залежить багато чого: від ефективності державних інститутів до рівня задоволеності громадян своїми урядовими органами.

Вторгнення Росії на територію України справило значний вплив на розвиток публічного управління в країні. Цей конфлікт став каталізатором для проведення реформ і змін у системі державного управління України. Зокрема,

війна на сході країни призвела до необхідності більш ефективного управління ресурсами, зосередження зусиль на гарантуванні безпеки громадян, реформування силових структур та підвищення їхньої ефективності.

Крім того, вторгнення Росії спричинило зміни в політичному та соціальному кліматі країни, що вплинуло на потреби та очікування громадян від державних органів. У зв'язку з цим, реформи в галузі публічного управління стали орієнтуватися на зміцнення національної безпеки, підтримку постраждалих від війни, боротьбу з корупцією і поліпшення якості життя громадян в умовах військового конфлікту.

Також, вторгнення Росії привернуло увагу міжнародної спільноти до ситуації в Україні та стимулювало підтримку з боку міжнародних організацій і партнерів. У рамках цієї підтримки проводяться програми з розвитку публічного управління, спрямовані на зміцнення інституційних спроможностей країни, підвищення прозорості та відповідальності державних органів, а також підтримку реформ у сфері правопорядку та забезпечення прав людини.

Таким чином, вторгнення Росії на територію України справило значний вплив на розвиток публічного управління в країні, зумовивши не тільки необхідність проведення структурних реформ і змін у системі управління, а й активізацію зусиль національної та міжнародної спільноти з підтримки України в умовах воєнного конфлікту.

Сьогодні, в умовах триваючої агресії Росії на території України, впровадження ESG-принципів стає особливо актуальним і важливим для країни. Ці принципи орієнтовані на створення сталого та відповідального бізнесу, а також на забезпечення соціальної справедливості та управління навколишнім середовищем.

ESG-фактори (Environmental, Social, Governance) є важливими аспектами, які стають дедалі актуальнішими для України в період агресії Росії та в умовах воєнного конфлікту. Впровадження ESG-принципів у публічне управління стає необхідним для забезпечення сталого розвитку країни, ефективного використання ресурсів і підтримання соціальної стабільності в умовах воєнної напруги.

На рисунку 1.1 визначено важливість реалізації ESG-принципів в публічному управлінні під час воєнного конфлікту

Рис.1.1 - Важливість реалізації ESG-принципів в публічному управлінні під час воєнного конфлікту в Україні

Джерело: Складено автором на основі [14]

Важливим аспектом у рамках корпоративних принципів є також забезпечення прозорості діяльності муніципалітету перед громадянами та іншими зацікавленими сторонами. Це може включати в себе публікацію звітів про

діяльність, проведення відкритих консультацій з жителями міста та участь у діалозі з представниками бізнесу та громадськості з питань розвитку міста.

Переваги впровадження ESG-принципів у публічне управління в Україні, які наведено на рисунку 1.2, залишаються високоактуальними та мають важливе значення для країни.

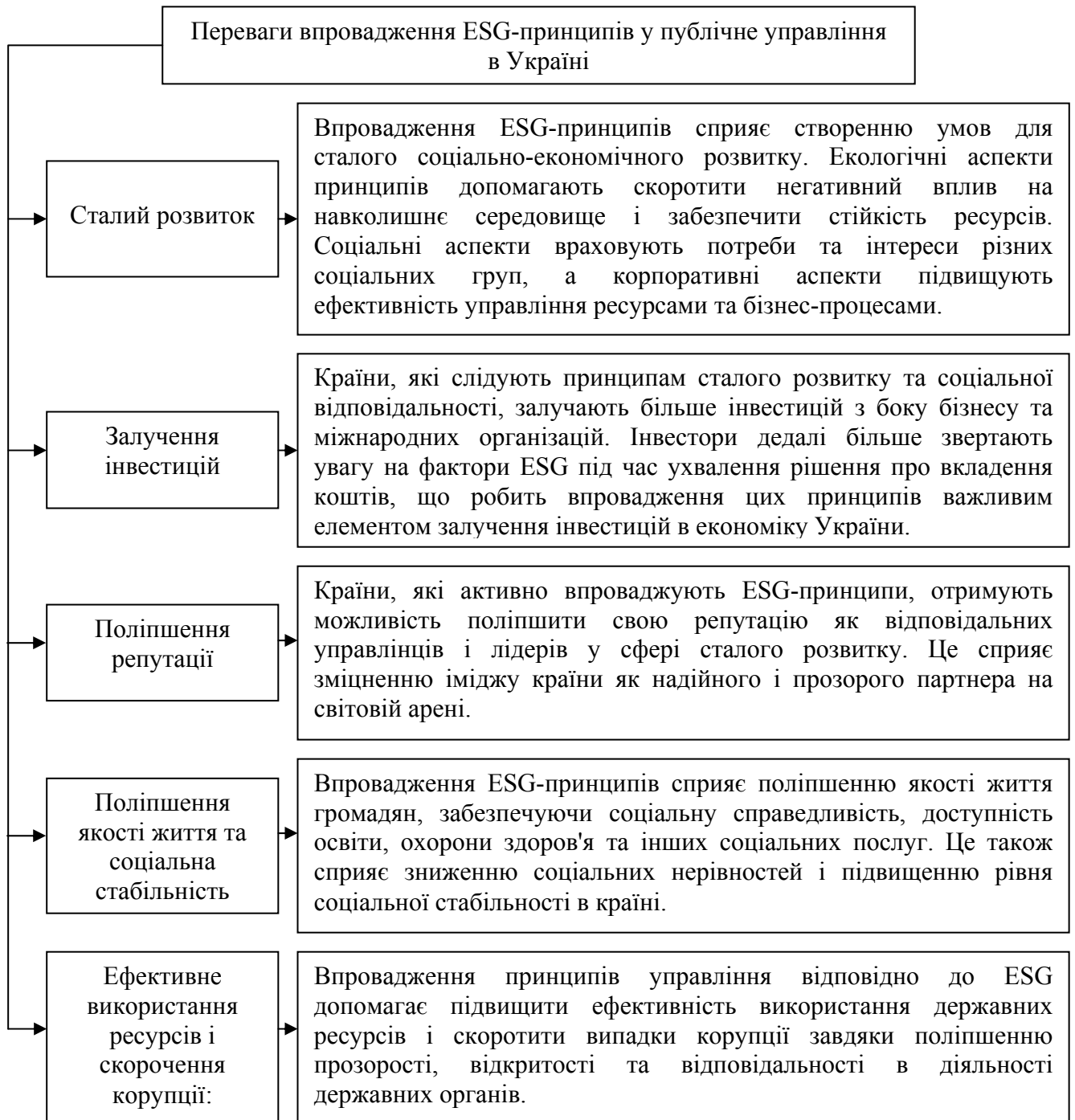

Рис.1.2 - Переваги впровадження ESG-принципів у публічне управління в Україні

Таким чином, впровадження ESG-принципів у публічне управління в Україні є ключовим фактором для забезпечення сталого розвитку країни, залучення інвестицій, поліпшення якості життя громадян і підвищення довіри до державних інститутів.

Досягнення цілей сталого розвитку, соціальної справедливості та ефективного управління ресурсами вимагає серйозних змін у структурі, методах і культурі державного управління, що базується на ESG-принципах. На рисунку 1.3 представлено основні аспекти цього реформування.

Рис.1.3 – Основні аспекти реформування системи публічного управління в Україні щодо ESG-принципів

Джерело: Складено автором на основі [22, 31]

Розглянемо наведені аспекти, більш детально:

Прозорість і відкритість відіграють ключову роль у цьому процесі.

По-перше, прозорість і відкритість забезпечують участь зацікавлених сторін у процесі ухвалення рішень. Це дає змогу створити більш демократичне середовище, де думки різних груп населення враховуються під час формування політики, що важливо для врахування соціальних аспектів ESG.

По-друге, прозорість і відкритість сприяють підвищенню довіри суспільства до державних інститутів і підприємств. Це сприяє ефективнішій реалізації проєктів і програм, пов'язаних з екологічними та соціальними аспектами, адже громадськість може контролювати їх виконання.

Крім того, прозорість і відкритість допомагають залучити інвестиції, особливо з боку міжнародних інвесторів, які дедалі більше орієнтовані на компанії та країни з прозорим і відкритим управлінням. Це може стати ключовим фактором для залучення капіталу на проєкти, спрямовані на поліпшення екологічних і соціальних показників.

Зрештою, прозорість і відкритість допомагають у боротьбі з корупцією, що є важливим елементом управління та одним з основних принципів управління (Governance) у рамках ESG. Поліпшення прозорості в державних органах і підприємствах знижує можливість зловживань і підвищує ефективність управління.

Таким чином, поліпшення прозорості та відкритості в публічному управлінні України є необхідним для успішного впровадження ESG-принципів, оскільки це сприяє залученню громадськості, підвищенню довіри інвесторів, поліпшенню боротьби з корупцією та забезпечує ефективне управління загалом.

2. Посилення участі суспільства в публічному управлінні.

Громадянське суспільство є основним носієм інтересів і потреб різних верств населення, а також природного середовища. Активна участь суспільства у процесі формування та реалізації державної політики дає змогу враховувати різноманітні точки зору населення та потреби суспільства загалом, що узгоджується із соціальною складовою ESG.

Суспільство здатне реалізовувати моніторинг і контроль за діяльністю публічних інститутів і підприємств, щодо їх відповідності принципам ESG. Це в свою чергу допомагає знизити корупцію, та наприклад, негативний вплив на довкілля, що є важливим елементом реалізації принципів ESG.

Громадянське суспільство повинно стати активним учасником діалогу зі владою та брати участь в процесі ухвалення рішень. Участь суспільних активістів

у публічних слуханнях, обговореннях і консультаціях сприяє створенню прозорого та відкритого середовища, що важливо для управлінських аспектів ESG.

Громадянське суспільство повинно виконувати функцію експертного співтовариства, надаючи аналітичну та консультаційну підтримку в розробленні та реалізації програм, спрямованих на поліпшення екології, соціальних стандартів та інших аспектів, що впливають на суспільний розвиток.

Громадянське суспільство відіграє важливу роль у привертанні суспільної уваги до питань ESG і створенні тиску на органи публічної влади та підприємства для їх активного впровадження. Це сприяє формуванню підґрунтя для успішної реалізації ESG-принципів у публічному управлінні України.

Отже, посилення участі громадянського суспільства є необхідною умовою для успішного впровадження ESG-принципів у публічному управлінні, оскільки це сприяє врахуванню різноманітних інтересів суспільства, контролю за діяльністю державних інституцій, забезпеченню прозорості й відкритості процесу управління, а також формуванню суспільного тиску на активне впровадження зазначених принципів.

3. Розроблення та реалізація стратегій сталого розвитку.

Цей процес є фундаментальним для створення стійкої та ефективної системи управління, яка враховує не тільки економічні, а й соціальні та екологічні аспекти.

Перший аспект полягає в тому, що розроблення стратегій сталого розвитку дає змогу встановити чіткі й конкретні цілі та завдання в галузі екологічної, соціальної та управлінської відповідальності. Це важливо для того, щоб управлінські рішення ухвалювали з урахуванням широкого спектра інтересів, включно з потребами сьогоденного і майбутніх поколінь.

Другий аспект полягає у визначенні конкретних механізмів та інструментів для реалізації цих стратегій. Це включає в себе розроблення відповідних нормативно-правових актів, програм і проєктів, спрямованих на підтримку сталого розвитку в різних сферах публічного управління.

Третій аспект пов'язаний з моніторингом та оцінкою ефективності реалізації стратегій сталого розвитку. Це важливо для того, щоб мати змогу коригувати стратегії та програми відповідно до умов і потреб, що змінюються, а також для того, щоб забезпечити звітність перед суспільством і зацікавленими сторонами.

Крім того, розроблення та реалізація стратегій сталого розвитку сприяють залученню інвестицій, як внутрішніх, так і іноземних, у проєкти, спрямовані на дотримання принципів ESG. Це може включати в себе інвестиції в екологічно чисті технології, соціально відповідальні бізнес-практики та поліпшення корпоративного управління.

Зрештою, розроблення та реалізація стратегій сталого розвитку сприяють формуванню стійкої культури управління, в якій принципи ESG стають невід'ємною частиною корпоративної та державної стратегії. Це сприяє підвищенню довіри суспільства до державних інститутів і підприємств та створює сприятливе середовище для сталого розвитку.

Таким чином, розроблення та реалізація стратегій сталого розвитку відіграють важливу роль у впровадженні принципів ESG у публічне управління України, забезпечуючи зрозумілі цілі та завдання, визначення ефективних механізмів реалізації, моніторинг та оцінювання ефективності, залучення інвестицій та формування стійкої культури управління.

4. Навчання та розвиток державних службовців.

Це зумовлено кількома ключовими аспектами, які підкреслюють значущість професійної підготовки та розвитку персоналу для ефективної реалізації зазначених принципів.

По-перше, навчання та розвиток державних службовців у сфері ESG-принципів дають їм змогу засвоїти необхідні знання та навички для адаптації до вимог, що змінюються у сфері сталого розвитку. Це включає в себе розуміння принципів управління навколишнім середовищем, соціальної відповідальності та етичних норм поведінки в державних органах.

По-друге, навчання та розвиток сприяють формуванню культури відповідального та прозорого управління серед державних службовців.

Підготовлений персонал усвідомлюватиме важливість впровадження ESG-принципів для забезпечення сталого розвитку та враховуватиме їх під час ухвалення управлінських рішень.

Третій аспект полягає у забезпеченні якісного управління та координації процесів, пов'язаних із впровадженням ESG-принципів, завдяки професійній підготовці державних службовців. Навчені кадри зможуть ефективно управляти проектами, програмами та ініціативами, спрямованими на поліпшення екологічних, соціальних та управлінських показників.

Крім того, навчання та розвиток державних службовців сприяють формуванню експертного співтовариства в галузі ESG, що сприяє обміну досвідом та найкращими практиками між різними рівнями державного управління та секторами суспільства.

Зрештою, навчання та розвиток державних службовців покращують професійні навички та компетенції персоналу, що сприяє підвищенню якості державних послуг, які надаються, та зміцненню довіри суспільства до державних інституцій.

Таким чином, навчання та розвиток державних службовців є невід'ємною частиною успішного впровадження ESG-принципів у публічному управлінні України, оскільки вони забезпечують підготовленість персоналу до мінливих вимог, формують культуру відповідального управління, забезпечують ефективне управління та координацію процесів, забезпечують формування експертного співтовариства і підвищують професійні навички та компетенції персоналу задля покращення якості державних послуг, що надаються.

5. Стимулювання сектору бізнесу та інвесторів.

Стимулювання сектору бізнесу та інвесторів дає змогу створити сприятливе економічне середовище для впровадження ESG-принципів. Інвестори дедалі більше орієнтовані на компанії та країни, які демонструють високі стандарти в галузі екології, соціальної відповідальності та ефективного управління, що зрештою може привабити більше інвестицій в екологічно та соціально відповідальні проєкти.

Необхідно відмітити, що це сприяє створенню конкурентної переваги для компаній, які активно впроваджують ESG-принципи. Сучасні споживачі дедалі більше віддають перевагу продукції та послугам компаній, які демонструють соціальну відповідальність та управлінську прозорість, що стимулює бізнес до прийняття відповідних стандартів.

Формує позитивне суспільне сприйняття та репутації для компаній та інвесторів. Це може стати ключовим фактором для залучення клієнтів, інвесторів і партнерів, а також для зміцнення позицій на ринку.

Крім того, стимулювання бізнесу та інвесторів сприяє розвитку інновацій та нових технологій, спрямованих на поліпшення екологічних і соціальних показників. Інвестиції в екологічно чисті технології, соціально значущі проєкти та програми з поліпшення корпоративного управління можуть стимулювати розвиток індустрії та забезпечити зростання економіки.

Таким чином, ця складова відіграє важливу роль в успішному впровадженні ESG-принципів у публічному управлінні України, оскільки це сприяє створенню сприятливого економічного середовища, конкурентній перевазі компаній, зміцненню їхньої репутації, розвитку інновацій та нових технологій.

6. Підвищення відповідальності та дотримання законодавства.

Дотримання законодавства у сфері ESG забезпечує правове підґрунтя для впровадження відповідних принципів у діяльність державних органів і підприємств. Це включає в себе закони та нормативні акти, що стосуються охорони довкілля, соціальної відповідальності бізнесу, а також норм і стандартів у сфері управління та прозорості.

Підвищення відповідальності за невиконання законодавства сприяє формуванню культури дотримання правил і норм у сфері ESG. Це важливо для ефективного впровадження принципів сталого розвитку та підтримання високих стандартів корпоративної поведінки та управління.

Забезпечення ефективного механізму контролю та нагляду за дотриманням законодавства у сфері ESG. Це включає в себе створення незалежних органів і

механізмів перевірки, а також впровадження систем звітності та моніторингу, які забезпечать прозорість і відкритість у діяльності державних органів і підприємств.

Підвищення відповідальності та дотримання законодавства сприяють залученню інвестицій та бізнесу, зацікавлених у співпраці з організаціями та державними органами, які демонструють високий рівень дотримання принципів ESG. Це може сприяти розвитку стійких бізнес-моделей та залученню капіталу на проекти, спрямовані на покращення екологічних, соціальних та управлінських показників.

Підвищення відповідальності та дотримання законодавства у сфері ESG сприяють формуванню сприятливого інвестиційного та ділового середовища в Україні, що в кінцевому підсумку сприяє сталому розвитку країни та покращенню якості життя громадян.

Таким чином, підвищення відповідальності та дотримання законодавства є невід'ємною частиною успішного впровадження ESG-принципів у публічному управлінні України, оскільки це забезпечує правове підґрунтя, формує культуру дотримання правил, забезпечує ефективний контроль і нагляд, приваблює інвестиції та бізнес, а також сприяє формуванню сприятливого інвестиційного та ділового середовища.

Таким чином, реформи в публічному управлінні, спрямовані на реалізацію принципів ESG, відіграють ключову роль у сучасному суспільстві. Вони спрямовані на створення стійкої та відповідальної системи управління, що враховує потреби сьогоденного покоління, не забуваючи про майбутні покоління.

Ці реформи повинні реалізовуватися на основі впровадження стратегій сталого розвитку, забезпечення прозорості та відкритості в ухваленні рішень, що повинно сприяти підвищенню ефективності державного управління, поліпшенню ділового клімату та залученню інвестицій, що є ключовим фактором у забезпеченні добробуту та процвітання суспільства в довгостроковій перспективі.

1.2 Досвід країн Європейського союзу щодо впровадження ESG-принципів в публічному управлінні

Впровадження ESG-принципів у публічному управлінні в Європейському союзі стало одним із ключових напрямів у розвитку корпоративної та державної відповідальності в регіоні. ESG фактори оцінюють ефективність управління компаніями та організаціями з погляду їхнього впливу на навколишнє середовище, соціальні аспекти та управління корпоративною структурою.

У Європейському союзі останніми роками спостерігається посилений інтерес до інтеграції ESG принципів у публічне управління, оскільки їх визнано ефективним інструментом для досягнення сталого розвитку та створення стабільної економіки. Цей процес підтримується як на рівні держав, так і на рівні Європейської комісії.

Однією з ключових ініціатив у цьому напрямі є Європейський зелений курс (European Green Deal), презентований 2019 року, що передбачає перехід до стійкої економіки з низьким рівнем вуглецевих викидів. Цей план охоплює цілу низку заходів, спрямованих на скорочення забруднення довкілля, підтримку відновлюваних джерел енергії та стимулювання зелених інвестицій.

Крім того, в Європейському Союзі активно просувається принцип відповідального управління корпоративними структурами з урахуванням ESG факторів. Це проявляється, зокрема, у розробленні стандартів звітності зі сталого розвитку (наприклад, стандарти GRI - Global Reporting Initiative), які стимулюють компанії до прозорого та систематичного відображення своєї діяльності з урахуванням екологічних, соціальних та управлінських аспектів.

Європейська комісія також активно працює над створенням регулюючих механізмів, які б сприяли інтеграції ESG принципів у публічне управління. Наприклад, запровадження регулюючих вимог до обліку та звітності за ESG факторами для великих компаній і фінансових інститутів (наприклад, Директива ЄС щодо розкриття інформації про фінансову діяльність, пов'язану зі стійкістю).

Таким чином, впровадження ESG принципів у публічному управлінні в Європейському союзі продовжує активно розвиватися, і це створює сприятливі умови для створення більш стійкої, відповідальної та інноваційної економіки в регіоні.

На сьогодні багато країн Європи активно просувають ESG-принципи в різних сферах своєї діяльності. Однак, серед них виділяються Нідерланди, які можна вважати одними з лідерів у просуванні ESG-принципів у Європі. Нідерланди впроваджують ESG-підхід як у корпоративній сфері, так і в державному управлінні, демонструючи високий рівень усвідомленості та прийняття соціальної та екологічної відповідальності.

Ось кілька основних причин, за якими Нідерланди можуть бути визнані лідером у просуванні ESG-принципів:

Корпоративна відповідальність: багато нідерландських компаній активно впроваджують ESG-принципи у свою діяльність. Вони здійснюють прозору звітність щодо соціальних та екологічних аспектів своєї роботи, приділяють увагу питанням соціальної відповідальності, а також стимулюють інновації та розвиток екологічно стійких технологій.

Державна підтримка: Нідерланди активно підтримують і стимулюють розвиток ESG-підходу на державному рівні. Законодавство і правила в галузі корпоративної відповідальності та звітності про соціальні та екологічні показники є одними з найсуворіших у Європі.

Інвестиції в стійкі фінанси: Нідерланди також є центром для інвестицій у стійкі фінанси. Фінансові інститути та інвестори прагнуть інвестицій, які відповідають принципам ESG, що створює сприятливе середовище для розвитку сталого фінансового сектору.

Стратегія сталого розвитку: Нідерланди розробили та впровадили широку стратегію сталого розвитку, що містить у собі цілі та заходи зі скорочення викидів парникових газів, підвищення енергоефективності, захисту біорізноманіття та поліпшення соціальних стандартів.

Ці та інші фактори роблять Нідерланди однією з провідних країн у просуванні ESG-принципів у Європі. Однак, варто зазначити, що багато інших європейських країн також активно працюють у цьому напрямку, і загальний тренд впровадження ESG-підходу спостерігається в багатьох країнах континенту.

Впровадження ESG-принципів у публічному управлінні Німеччини має глибоке екологічне коріння і є ключовим елементом стратегії країни зі сталого розвитку. Екологічна складова ESG має значний вплив на економіку, соціальну сферу та суспільство загалом, і Німеччина активно розвиває політику, спрямовану на зниження екологічного сліду, захист довкілля та боротьбу зі зміною клімату.

Німеччина веде активну екологічну політику, що ґрунтується на суворому законодавстві та нормативних актах, спрямованих на захист природи і зниження шкідливого впливу на навколишнє середовище. Прийняті закони регулюють широкий спектр аспектів, включно з утилізацією відходів, охороною водних ресурсів, енергоефективністю та обмеженням викидів в атмосферу. Наприклад, Закон про утилізацію відходів (Kreislaufwirtschaftsgesetz) регулює поводження з відходами та стимулює їхнє перероблення і повторне використання.

Німеччина активно розвиває зелені інвестиції та інновації, спрямовані на підтримку екологічно стійких технологій і процесів. Державні програми та фінансові стимули сприяють розвитку таких галузей, як відновлювальна енергетика, електромобілі, енергоефективні технології та екологічно чисті виробничі процеси. Прикладом такої ініціативи є Федеральна програма з фінансування досліджень і розвитку в галузі нових технологій для екології та енергетики (Forschungs- und Entwicklungsprogramm für die Umwelt und Energie), яка надає фінансову підтримку інноваційним проектам у цих галузях.

Німеччина активно працює над зниженням викидів парникових газів і боротьбою зі зміною клімату. У рамках Паризької угоди країна зобов'язалася до 2030 року скоротити викиди парникових газів на 55% порівняно з рівнем 1990 року. Для досягнення цієї мети було розроблено Національну стратегію із захисту клімату (Nationale Klimaschutzstrategie), що містить заходи зі стимулювання

використання поновлюваних джерел енергії, енергозбереження, підвищення енергоефективності та переходу до низьковуглецевої економіки.

Німеччина активно розвиває механізми соціальної відповідальності бізнесу та участі громадськості в екологічних питаннях. Компанії, що здійснюють свою діяльність на території Німеччини, зобов'язані дотримуватися суворих екологічних стандартів і принципів сталого розвитку. Крім того, громадяни та громадські організації мають можливість активної участі в процесах ухвалення екологічно значущих рішень через механізми громадських слухань і консультацій.

Німеччина є однією з провідних держав у галузі екологічної політики та практик впровадження ESG принципів. Країна активно розвиває екологічну складову своєї стратегії сталого розвитку, здійснюючи суворий контроль за дотриманням екологічних стандартів і підтримуючи інновації в галузі екологічно чистих технологій. Німеччина також просуває механізми соціальної відповідальності бізнесу та участі громадськості в екологічних питаннях, що сприяє формуванню стійкої та відповідальної економіки.

Результати впровадження ESG-повідстки в Німеччині можна оцінити з різних точок зору, включно з екологічними, соціальними та економічними аспектами. Ось деякі з ключових результатів:

Екологічні результати: зниження викидів парникових газів: Німеччина досягла значного прогресу в скороченні викидів парникових газів, включаючи вуглекислий газ. Це досягається шляхом активної підтримки відновлюваних джерел енергії, енергозберігаючих заходів і переходу до низьковуглецевої економіки.

Підвищення енергоефективності: впровадження ESG-принципів стимулювало компанії та організації до поліпшення енергоефективності своїх процесів виробництва та споживання енергії.

Захист біорізноманіття: Німеччина також активно працює над захистом і відновленням екосистем та біорізноманіття, що сприяє збереженню природних ресурсів та екосистем.

Соціальні результати: Поліпшення умов праці: Компанії, що здійснюють свою діяльність у Німеччині, дедалі більше звертають увагу на соціальні аспекти управління, включно з поліпшенням умов праці, дотриманням прав працівників і створенням сприятливого робочого середовища.

Повага до прав людини: ESG-принципи сприяють повазі до прав людини в робочих умовах і взаємовідносинах із постачальниками та партнерами.

Економічні результати: стимулювання інновацій: Впровадження ESG-принципів стимулює інноваційні рішення в різних секторах економіки, що сприяє розвитку нових технологій і методів виробництва.

Залучення інвестицій: Пріоритетний розвиток екологічно стійких галузей залучає інвестиції як зсередини країни, так і з-за кордону. Інвестори все більше звертають увагу на ступінь дотримання компаніями ESG-принципів, що

Політичні та регуляторні результати: зміцнення законодавства: Впровадження ESG-принципів підштовхнуло до посилення законодавства і регулювання у сфері екології, соціальної відповідальності та управління корпоративною діяльністю.

Підвищення прозорості: просування ESG-принципів також сприяє поліпшенню прозорості та відкритості в діяльності компаній і державних організацій, що зміцнює довіру суспільства до них.

Загалом, впровадження ESG-повідстки в Німеччині показує позитивні результати в екологічній, соціальній та економічній сферах, сприяючи сталому розвитку країни та створенню сприятливого середовища для майбутніх поколінь.

Швеція в останні десятиліття посідає передову позицію в просуванні ESG-принципів, які включають в себе екологічні, соціальні та управлінські аспекти. Цей досвід має значний вплив на публічне управління, бізнес-сектор і суспільство загалом.

У сфері екології Швеція намагається мінімізувати негативний вплив на навколишнє середовище, активно вживаючи заходів щодо зниження викидів парникових газів і витрачання ресурсів. Це досягається шляхом суворого

контролю за викидами промислових підприємств, впровадженням енергоощадних технологій і заохоченням використання поновлюваних джерел енергії.

У соціальній сфері Швеція відома своїм високим рівнем соціального захисту та рівності. Вона активно підтримує соціальні програми, спрямовані на боротьбу з нерівністю, зокрема за допомогою системи універсального забезпечення охорони здоров'я та освіти, а також державної підтримки для людей з обмеженими можливостями.

У сфері управління Швеція прагне до високих стандартів прозорості, корпоративного управління та звітності. Тут діють суворі правила, що регулюють корпоративні структури та діяльність компаній, з метою забезпечення ефективного управління та захисту інтересів усіх зацікавлених сторін.

Основним фактором успіху Швеції в просуванні ESG-принципів є системний і комплексний підхід до сталого розвитку, що охоплює не тільки державні програми та законодавчі заходи, а й широку участь суспільства та бізнес-сектору в цьому процесі.

Підсумовуючи зазначений досвід країн Європейського союзу, щодо впровадження ESG-принципів, необхідно обрати, що з представлених аспектів може використати Україна, задля реалізації ESG-принципів в публічному управлінні, рис. 1.4.

Стосовно України, цей досвід може послужити прикладом для впровадження аналогічних заходів і програм, спрямованих на зміцнення екологічної, соціальної та управлінської відповідальності в усіх сферах суспільного життя.

Україна може вчитися у Швеції у сфері розроблення та реалізації стратегій сталого розвитку, адаптуючи їх під свої власні умови та потреби. Це може включати в себе створення ефективних механізмів контролю за екологічними стандартами, посилення соціального захисту населення та підвищення прозорості й відповідальності в управлінні державними та приватними організаціями.

Однак слід зазначити, що кожна країна має свої власні особливості та виклики, тож важливо адаптувати найкращий досвід інших країн до конкретних

умов і потреб України. Крім того, успіх у просуванні ESG-принципів потребує широкої підтримки та співпраці всіх зацікавлених сторін, включно з державними органами, бізнесом та громадянським суспільством.

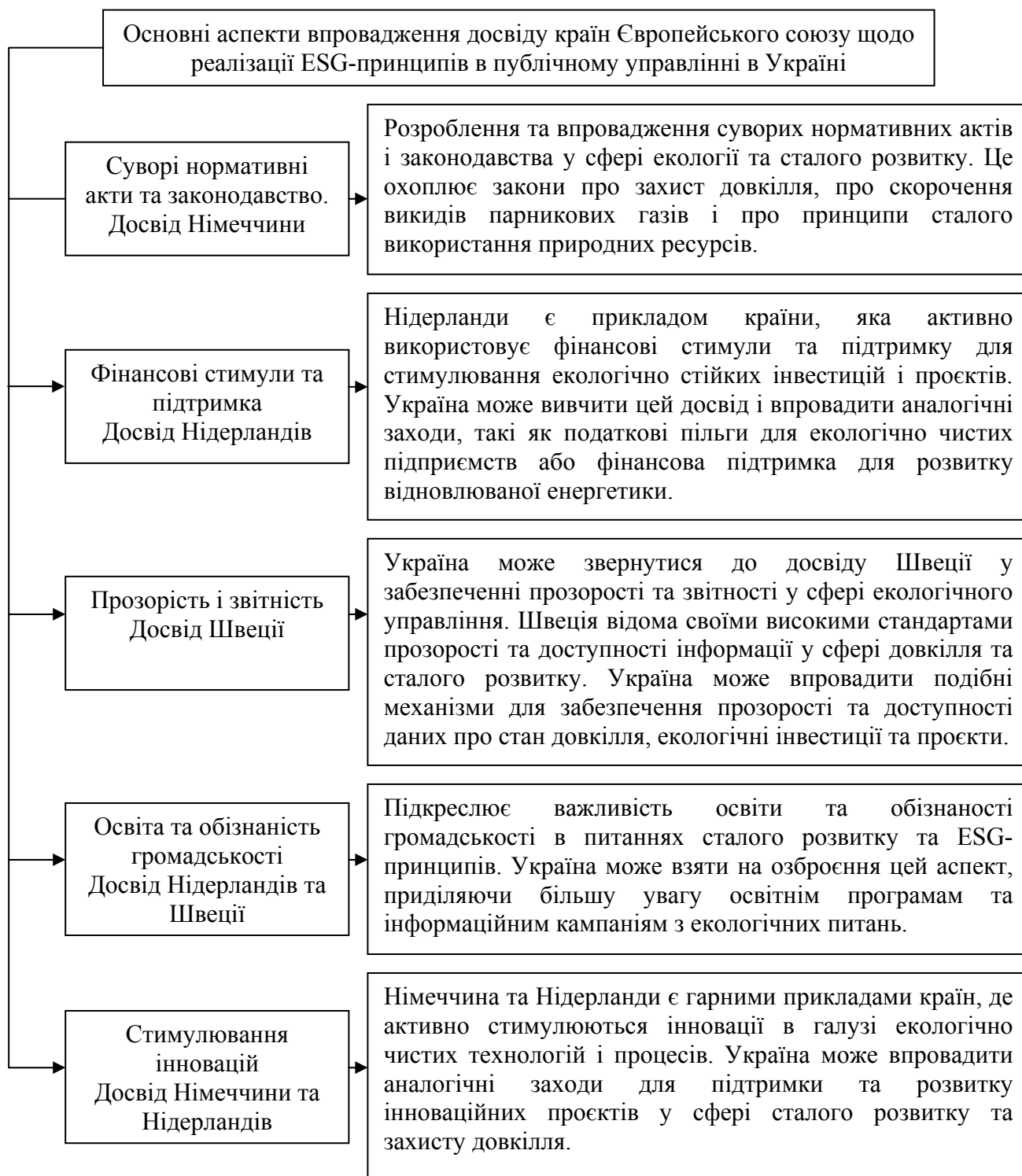

Рис.1.4 - Основні аспекти впровадження досвіду країн Європейського союзу щодо реалізації ESG-принципів в публічному управлінні в Україні

Джерело: створено автором на основі [42, 47, 49]

Отже, досвід країн Європейського Союзу в просуванні ESG-принципів є цінним джерелом уроків і стратегій для України. Ці країни, такі як Німеччина, Нідерланди та Швеція, успішно впровадили принципи екологічної, соціальної та управлінської відповідальності в різні сфери життя і діяльності. Їхній досвід демонструє ефективність поєднання законодавства, фінансових стимулів, прозорості та освіти для досягнення цілей сталого розвитку. Україна може винести уроки з досвіду цих країн, щоб розробити та впровадити свої власні стратегії з просування ESG-принципів. Це дасть змогу Україні ефективніше управляти екологічними ресурсами, забезпечити соціальну справедливість і поліпшити рівень управління в різних секторах економіки та суспільства. Таким чином, досвід країн Європейського союзу відіграє важливу роль у підтримці та впровадженні ESG-принципів в Україні задля досягнення сталого та відповідального розвитку.

Таким чином, можна зробити висновок, що впровадження принципів ESG у публічне управління України є важливим кроком на шляху до сталого та етичного розвитку країни. Ці принципи сприяють формуванню відкритої, прозорої та відповідальної системи управління, що враховує екологічні, соціальні та управлінські аспекти. Вони не тільки сприяють скороченню негативного впливу на навколишнє середовище та підвищенню якості життя громадян, а й створюють умови для залучення інвестицій і поліпшення ділового клімату. Впровадження ESG-принципів вимагає комплексного підходу, включно з навчанням кадрів, законодавчими змінами, посиленням громадянського суспільства та залученням бізнес-сектору. Однак, успішна реалізація цих принципів стане важливим фактором для сталого розвитку та досягнення високих стандартів в управлінні країною в майбутньому.

РОЗІДЛ 2

АНАЛІЗ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО СТАНОВИЩА РЕГІОНІВ ТА РОЗРОБКА ЙОГО ПРІОРИТЕТІВ НА ОСНОВІ ESG-ПРИНЦИПІВ

2.1 Загальна характеристика основних економічних показників розвитку регіонів України

Впровадження концепції сталого розвитку в публічне управління потребує координації та системного підходу. Державні органи мають активно навчати своїх співробітників та інформувати громадськість про принципи сталого розвитку. Це дасть змогу розробити стратегії та політики, спрямовані на інтеграцію сталих практик у різні сфери діяльності. Важливо також стимулювати екологічні інновації через надання фінансових заохочень для компаній, що розробляють і впроваджують екологічно чисті технології. Слід встановити систему моніторингу та оцінки для відстеження прогресу і взаємодіяти з громадянським суспільством і бізнесом для спільного розроблення та реалізації програм сталого розвитку. Крім того, важливо просувати культуру сталого споживання і виробництва, що сприяє формуванню екологічно відповідального суспільства.

Після початку вторгнення Росії в Україну 2022 року, увагу публічних органів було перенесено на розв'язання військових і геополітичних проблем. Економічні та соціальні аспекти, включно зі сталим розвитком, стали відходити на другий план перед нагальними питаннями безпеки. Одночасно посилилася потреба в забезпеченні гуманітарної допомоги для постраждалих від конфлікту регіонів, що також відвернуло увагу і ресурси від програм сталого розвитку. Таким чином, попри попередні успіхи в інтеграції концепції сталого розвитку, втручання Росії в Україну стало причиною зміни пріоритетів для публічного управління.

Незважаючи на воєнний конфлікт, основним завданням органів публічної влади має стати впровадження ESG-принципів для розв'язання стратегічних завдань з економічного, соціального та екологічного відновлення України. Ці

принципи, орієнтовані на врахування чинників довкілля, соціальної відповідальності та управління корпоративними ризиками, можуть стати каркасом для розроблення політик, які сприяють сталому розвитку країни. Реалізація ESG-принципів допоможе залучити інвестиції, підтримати соціальну стабільність і захистити природні ресурси, що своєю чергою сприяє відновленню України після військового конфлікту. Це також може сприяти зміцненню довіри до уряду та зміцненню його позицій на міжнародній арені. Таким чином, впровадження ESG-принципів стане ключовим інструментом для створення стійкого та процвітаючого майбутнього для України.

В таблиці 2.1 представлено динаміку валового внутрішнього продукту України за 2022-2023 роки

Таблиця 2.1 – Динаміка валового внутрішнього продукту, та частка доходів та видатків місцевих бюджетів за 2022-2023 роки

Показник	2021 рік	2022 рік	2023 рік	Відхилення 2023 до 2021 року		Відхилення 2023 до 2022 року	
				Абсолютне, млн. грн.	Відносне, %	Абсолютне млн. грн.	Відносне, %
Валовий внутрішній продукт	5459574	5191028	6537825	1078251	16,5	1346797	20,6
Частка власних доходів місцевих бюджетів у ВВП	349413	399709	477261	127848	26,8	77552	16,2
Частка видатків місцевих бюджетів у ВВП	655149	482766	634169	-20980	-3,3	151403	23,9

З таблиці видно, що за три роки (з 2021 по 2023 рік) відбулися значні зміни в економічних показниках України. Валовий внутрішній продукт зріс на 1 078 251 млн. грн. або на 16,5% з 2021 по 2023 рік, а також на 1 346 797 млн. грн. або на 20,6% з 2022 по 2023 рік. Це свідчить про зростання економіки країни.

Частка власних доходів місцевих бюджетів у ВВП також збільшилася на 127 848 млн. грн. або на 26,8% з 2021 по 2023 рік і на 77 552 млн. грн. або на

16,2% з 2022 по 2023 рік. Це вказує на збільшення доходів місцевих бюджетів відносно загального обсягу економіки. З іншого боку, частка видатків місцевих бюджетів у ВВП зменшилася на 20 980 млн. грн. або на 3,3% з 2021 по 2023 рік, але водночас зросла на 151 403 млн. грн. або на 23,9% з 2022 по 2023 рік. Це може свідчити про стримування видатків місцевих бюджетів щодо загального обсягу економіки та їхнє подальше збільшення.

Таким чином, аналіз даних засвідчує позитивну динаміку економічних показників України за аналізований період, проте також вказує на зміни у структурі доходів та видатків місцевих бюджетів, що потребує додаткового аналізу та обґрунтування стратегічних рішень для підтримання сталого економічного зростання.

Аналіз індексу інфляції відіграє важливу роль в економічному управлінні та прийнятті рішень як на державному, так і на індивідуальному рівнях. Він дає змогу оцінити рівень зміни цін на споживчі товари та послуги, що допомагає уряду та бізнес-сектору адекватно реагувати на інфляційні тенденції. Аналіз індексу інфляції також допомагає прогнозувати майбутні тенденції в економіці, що дає змогу розробляти відповідні стратегії та заходи зі стримування інфляції та забезпечення стабільності цін. Крім того, це важливий інструмент для моніторингу купівельної спроможності населення та її змін, що своєю чергою впливає на споживчий попит та інвестиційну активність.

На рисунку 2.1 представлено індекс інфляції в Україні за 2021-2023 роки

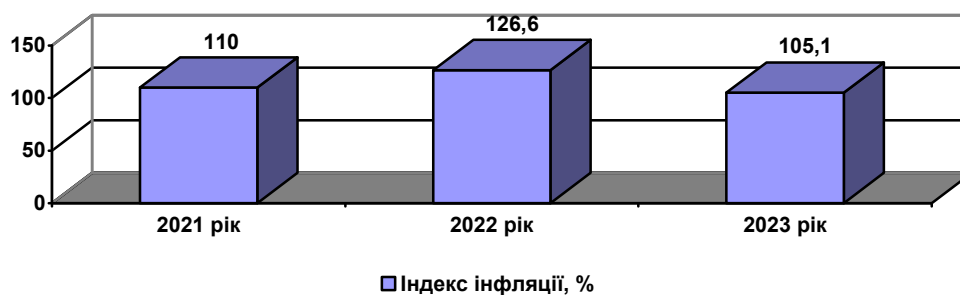

Рис.2.1 – Індекс інфляції в Україні за 2021-2023 роки, %

Джерело: [22]

В таблиці 2.2 представлено доходи зведеного бюджету України, та частка місцевих бюджетів за 2021-2023

Таблиця 2.2 – Динаміка доходів зведеного бюджету та частки місцевих бюджетів

Показник	2021 рік	2022 рік	2023 рік	Відхилення 2023 до 2021 року		Відхилення 2023 до 2022 року	
				Абсолютне, млн. грн.	Відносне, %	Абсолютне, млн. грн.	Відносне, %
Доходи зведеного бюджету	1662242	2196273	3104307	1442065	46,5	908034	29,2
Частка місцевих бюджетів	377329	535891	732616	355287	48,5	196725	26,8

З таблиці видно, що за вказаний період (з 2021 по 2023 рік) доходи зведеного бюджету України значно зросли. Абсолютне збільшення склало 1 442 065 млн. грн., що відповідає зростанню на 46,5%. Однак, з 2022 по 2023 рік абсолютне збільшення склало 908 034 млн. грн., що на 29,2% більше, ніж між 2021 і 2022 роком.

Також можна зазначити, що частка доходів, які надходять до місцевих бюджетів, також зросла. Вона збільшилася на 355 287 млн. грн. з 2021 по 2023 рік, що становить приріст у 48,5%. Між 2022 і 2023 роком збільшення частки доходів місцевих бюджетів становило 196 725 млн. грн., що на 26,8% більше, ніж між 2021 і 2022 роком.

З огляду на військовий конфлікт в Україні, таке різке зростання доходів зведеного бюджету може бути пов'язане з різними факторами, як-от збільшення військових видатків, міжнародна допомога, зміни в податковій політиці та інші економічні чинники, спричинені військовим конфліктом. Також зростання доходів місцевих бюджетів може бути пов'язане з перерозподілом фінансових ресурсів з центрального рівня на місцевий рівень для забезпечення місцевих потреб і підтримки населення в зоні воєнних дій.

Таким чином, аналізуючи дані таблиці в контексті воєнного конфлікту, можна дійти висновку про значне зростання доходів зведеного бюджету та його

розподіл на місцеві бюджети для забезпечення потреб регіонів, у тому числі тих, які перебувають під впливом воєнного конфлікту.

Порівнювати економічні та соціальні показники за регіонами до вторгнення Росії в Україну недоцільно через значні зміни, спричинені військовим конфліктом. Запровадження воєнних дій призвело до серйозних змін в економіці, соціальній сфері та інфраструктурі регіонів, що суттєво спотворює дані та робить їх порівняння непродуктивним. Крім того, військовий конфлікт спричиняє зміщення пріоритетів в уряді та суспільстві, що позначається на специфіці розвитку регіонів. Тому для адекватного порівняння показників необхідно враховувати контекст воєнного конфлікту та його вплив на соціально-економічну ситуацію в регіонах, і проводити аналіз лише в період з 2022-2023 роки.

Аналіз динаміки доходів місцевих бюджетів на одного жителя має важливе значення для оцінки соціально-економічного становища регіону. Він дає змогу оцінити рівень добробуту та розподілу фінансових ресурсів серед населення. Розуміння змін у доходах на душу населення між різними регіонами допомагає виявити нерівності та потреби в соціальній підтримці. Крім того, цей аналіз необхідний для планування та ефективного управління бюджетними ресурсами на місцевому рівні. Він також допомагає моніторити ефективність реалізованих програм і заходів, а також ухвалювати обґрунтовані рішення щодо розвитку регіону.

В таблиці 2.3 представлено динаміку доходів на одного мешканця за регіонами України в період з 2022-2023 роки.

Таблиця 2.3 - Динаміка доходів на одного мешканця за регіонами України в період з 2022-2023 роки, грн.

Область	2022 рік	2023 рік	Відхилення 2023 до 2022 року	
			Абсолютне, грн.	Відносне, %
1	2	3	4	5
Вінницька	8 673,0	9 925,1	1252,1	114,4%
Волинська	7 579,0	9 058,4	1479,4	119,5%

Продовження таблиці 2.3

1	2	3	4	5
Дніпропетровська	13 145,9	15 023,8	1877,9	114,3%
Донецька	6 936,5	6 099,2	-837,3	87,9%
Житомирська	9 323,7	11 407,7	2084,0	122,4%
Закарпатська	6 424,6	7 950,9	1526,3	123,8%
Запорізька	7 478,9	7 208,3	-270,6	96,4%
Івано-Франківська	6 841,5	7 888,1	1046,6	115,3%
Київська	11 018,1	14 460,5	3442,4	131,2%
Кіровоградська	8 494,0	10 131,7	1637,7	119,3%
Луганська	4 878,9	2 003,1	-2875,8	41,1%
Львівська	10 735,6	12 369,8	1634,2	115,2%
Миколаївська	9 190,3	10 263,7	1073,4	111,7%
Одеська	9 199,3	10 762,5	1563,2	117,0%
Полтавська	12 029,2	13 292,5	1263,3	110,5%
Рівненська	7 098,4	8 589,4	1491,0	121,0%
Сумська	8 275,8	9 288,6	1012,8	112,2%
Тернопільська	6 602,7	7 918,3	1315,6	119,9%
Харківська	7 941,5	9 153,0	1211,5	115,3%
Херсонська	3 401,2	2 513,8	-887,4	73,9%
Хмельницька	8 620,0	9 809,3	1189,3	113,8%
Черкаська	8 900,0	11 194,0	2294,0	125,8%
Чернівецька	5 748,6	6 933,2	1184,6	120,6%
Чернігівська	8 452,6	10 164,8	1712,2	120,3%
м. Київ	18 068,3	21 506,0	3437,7	119,0%
Україна	9 470,1	10 880,2	1410,1	114,9%

Джерело: [22]

За даними таблиці 2.3 можна зробити висновок, що взагалі доходи на одного мешканця за всіма областями в період з 2022 по 2023 роки збільшилися на 14,9%. Найбільше доходи збільшилися у Київській області на 31,2%. За 2023 рік в Україні в таких областях як Донецька, Запорізька, Луганська та Херсонська,

доходи на одного мешканця суттєво знизилися від 3,6% до 58,9%, що негативно впливає на мешканців цих регіонів.

В таблиці 2.4 представлено динаміку видатків на одного мешканця за регіонами України в період з 2022-2023 роки.

Таблиця 2.3 - Динаміка видатків на одного мешканця за регіонами України в період з 2022-2023 роки, грн.

Область	2022 рік	2023 рік	Відхилення 2023 до 2022 року	
			Абсолютне, грн.	Відносне, %
1	2	3	4	5
Вінницька	10 599,0	14 670,9		138,4%
Волинська	10 139,5	14 115,6		139,2%
Дніпропетровська	13 449,7	18 221,9		135,5%
Донецька	6 875,2	7 794,3		113,4%
Житомирська	10 349,2	15 728,2		152,0%
Закарпатська	10 056,7	12 953,5		128,8%
Запорізька	9 537,8	10 087,1		105,8%
Івано-Франківська	9 918,6	12 662,0		127,7%
Київська	12 089,1	17 791,7		147,2%
Кіровоградська	10 994,6	13 868,2		126,1%
Луганська	5 460,3	3 715,5		68,0%
Львівська	11 052,3	16 169,4		146,3%
Миколаївська	9 755,8	13 661,3		140,0%
Одеська	9 661,7	12 885,1		133,4%
Полтавська	13 411,9	17 010,7		126,8%
Рівненська	10 369,5	13 499,3		130,2%
Сумська	9 570,1	13 242,4		138,4%
Тернопільська	9 800,7	12 181,1		124,3%
Харківська	8 979,7	11 841,0		131,9%
Херсонська	5 818,7	6 759,2		116,2%
Хмельницька	10 245,4	14 369,3		140,3%
Черкаська	10 379,6	14 362,8		138,4%
Чернівецька	9 089,9	11 833,5		130,2%

Продовження таблиці 2.4

1	2	3	4	5
Чернігівська	9 987,0	13 826,3		138,4%
м. Київ	13 972,4	20 822,1		149,0%
Україна	10 486,8	14 133,4		134,8%

Джерело: [22]

За даними таблиці 2.4, можна сказати, що найбільше видатків на одного мешканця припадало у Київській області збільшення у 2023 році у порівнянні з 2022 роком було на 47,2%, найбільше зменшення витрат можна прослідкувати в Луганській області на 32%.

Таким чином, можна зробити висновки з дослідження, що попри воєнні дії уряду країни вдалося приборкати інфляційні процеси, валовий внутрішній продукт на протязі 2021 – 2022 років мав тенденцію до зростання, як і динаміка доходів зведеного та місцевих бюджетів. Доходи і видатки місцевих бюджетів на одного мешканця, практично за всіма регіонами поступово зростають, окрім регіонів де наявна окупація це Луганська, Донецька, Запорізька та Херсонська області, де рівень як доходної так і видаткової частини на душу населення має тенденцію до зниження.

2.2 Аналіз прямих збитків інфраструктури та непрямих втрат економіки від руйнувань внаслідок військової агресії Росії проти України

Прямі збитки інфраструктури від руйнувань, спричинених військовою агресією Росії проти України, включають у себе безпосередні фінансові втрати, пов'язані зі знищенням або пошкодженням об'єктів, таких як дороги, мости, житлові будівлі, підприємства та інші споруди. Ці збитки оцінюються через вартість відновлення або заміни зруйнованих об'єктів.

Непрямі втрати економіки відіб'ються на ширшому рівні і можуть включати в себе:

Втрати у виробничому секторі. Руйнування фабрик, заводів та інших підприємств призведе до припинення виробництва, що призведе до втрати робочих місць, зменшення обсягів виробництва та зниження економічної активності в регіоні.

Втрати у сфері послуг. Руйнування інфраструктури також вплине на сектор послуг, такі як транспорт, туризм, роздрібна торгівля та інші сфери, що може призвести до скорочення робочих місць і зниження доходів.

Втрати в інвестиціях. Військові конфлікти створюють невизначеність і ризик для інвесторів, що може призвести до відтоку інвестицій з регіону, обмеження доступу до капіталу і зниження інвестиційної активності.

Гуманітарні втрати. Конфлікт може призвести до гуманітарних криз, таких як вимушене переміщення населення, втрата життів, травми і руйнування соціальних структур, що призводить до додаткових витрат на гуманітарну допомогу і відновлення.

У сукупності ці прямі та непрямі втрати мають серйозний вплив на економіку та соціальне благополуччя суспільства, потребуючи значних ресурсів для відновлення та відтворення втрачених активів і, можливо, затягуючи економічне відновлення на багато років.

В таблиці 2.5 представлено оцінку прямих збитків інфраструктури в період 2022-2023 роки

Таблиця 2.5 - Оцінка прямих збитків інфраструктури в період 2022-2023 роки

Тип майна	Оцінка прямих втрат, млрд. дол. США	Доля прямих втрат за типом майна, % від загальної суми
Житлові будівлі	55,9	37,1%
Інфраструктура	36,6	24,3%
Активи підприємств	11,4	7,5%
Освіта	9,7	6,5%
Агропромисловий комплекс	8,7	5,8%

Енергетика	8,8	5,8%
Лісовий фонд	4,5	3,0%
Транспортні засоби	3,1	2,1%
Охорона здоров'я	2,8	1,8%
Житлово-комунальне господарство	2,7	1,8%
Торгівля	2,6	1,8%
Культура та спорт	2,4	1,6%
Адмін. споруди	0,5	0,4%
Цифрова інфраструктура	0,5	0,3%
Соціальний сектор	0,2	0,1%
Фінансова сфера	0,04	0,01%
Разом	150,5	100%

Джерело: [14]

Більша частина безпосередніх втрат зумовлена руйнуванням житлових будівель (37,1%, або 55,9 мільярда доларів США) та інфраструктурою (24,3%, або 36,6 мільярда доларів США). За оцінками, збиток діловим активам досягає мінімуму в 11,4 мільярда доларів США і продовжує збільшуватися. Крім того, прямі втрати агропромислового сектору від військових дій оцінюються в 8,7 мільярда доларів США.

Загальні прямі збитки від руйнування і пошкодження соціальної інфраструктури (включно із соціальними об'єктами та установами, освітніми, науковими та медичними установами, культурними та спортивними спорудами, а також адміністративними будівлями тощо) оцінюються приблизно в 15,6 мільярда доларів США.

Унаслідок втрати доходів у різних галузях економіки, додаткових витрат, пов'язаних із веденням війни, і майбутніх економічних втрат Україна зазнала непрямих збитків на суму 265,6 мільярда доларів США.

Серед усіх видів непрямих збитків найбільшу частку займають втрати активів підприємств і промислових підприємств (19,4% або 51,5 мільярда доларів США), а також збитки у сфері сільського господарства та використання земельних ресурсів (15,2% або 40,3 мільярда доларів США). Не менш значними є збитки роздрібної торгівлі, що становили 33,85 мільярда доларів США (або

12,7%), а також втрати в енергетичному секторі, які оцінюються щонайменше як 27,2 мільярда доларів США (або 10,2%).

Сумарні непрямі збитки від руйнування і пошкодження інфраструктурних об'єктів, як-от транспортна, дорожня, залізнична, авіаційна та портова інфраструктура, оцінюються в 23,2 мільярда доларів США (або 8,7%) і продовжують збільшуватися. Крім того, витрати на розмінування, за попередньою оцінкою, становитимуть близько 41 мільярда доларів США, що становить 15,4% від загальної суми непрямих збитків.

На рисунку 2.2 представлено структуру непрямих збитків внаслідок агресії Росії проти України.

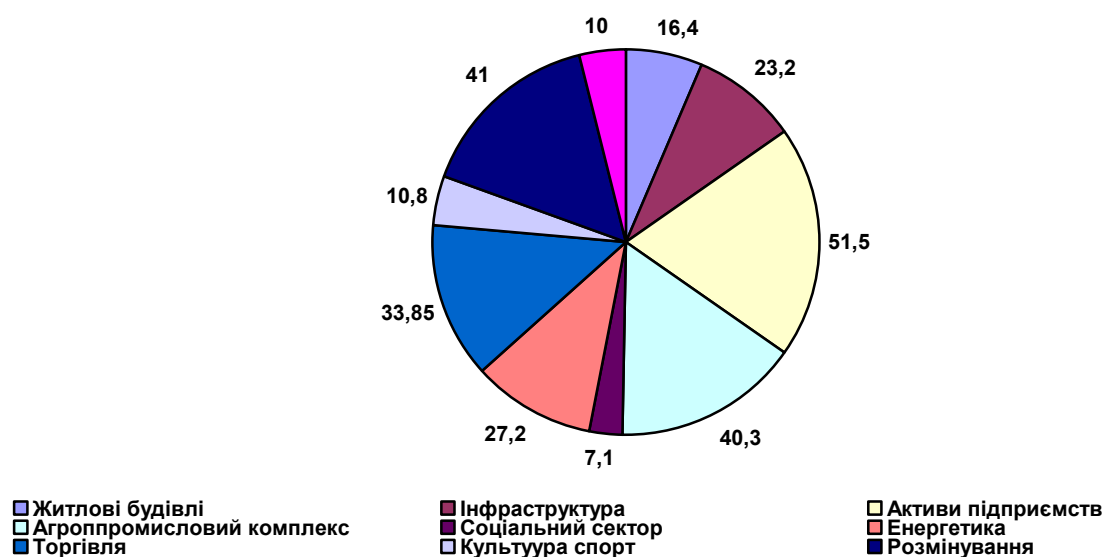

Рис. 2.2 - Структура непрямих збитків внаслідок агресії Росії проти України

Джерело: [14]

На початку військових дій, з кінця лютого до початку березня, бої відбувалися на території 10 областей. До червня 2023 року бойові дії тривали в Харківській, Луганській, Донецькій, Херсонській та Запорізькій областях. Найбільш постраждалі області - ті, де відбувалися безпосередні бойові дії: Донецька, Харківська, Луганська, Миколаївська, Запорізька, Київська та Чернігівська області. Серед міст, які постраждали під час війни, вирізняються

Мар'їнка, Маріуполь, Ірпінь, Харків, Чернігів, Северодонецьк, Лисичанськ, Вугледар, Суми, Рубіжне, Ізюм, Миколаїв, Бахмут і Волноваха.

Підрив Каховської ГЕС у червні 2023 року призвів до щонайменше 2 мільярдів доларів США прямих збитків. Основні сектори, які постраждали від цього акту тероризму, включають житловий фонд (прямі збитки - 950 мільйонів доларів США), енергетику (586 мільйонів доларів США), транспортну інфраструктуру (311 мільйонів доларів США), промисловість (105 мільйонів доларів США) і сільське господарство (25 мільйонів доларів США). Крім того, передбачуваний збиток для довкілля оцінюють у 1,5 мільярда доларів США, а додаткові витрати на будівництво водопроводів - у 41 мільйон доларів США. Збиток, спричинений підривом ГЕС, враховується в загальних втратах кожного з цих секторів.

Таким чином, за два роки війни в Україні можна прослідкувати значні руйнування всіх секторів економіки держави а також соціального сектору, що негативно впливатиме на розвиток України в подальшому, навіть при найскорішому припиненні воєнних дій. Однак, не дивлячись на важку ситуацію, необхідно перебудувати основні напрямки діяльності органів влади всіх рівнів задля підтримки дієздатності країни, діяти необхідно на основі ESG-принципів, які враховують найголовніші складові: управлінську, екологічну та соціальну направленість, що дасть можливість в майбутньому досягнути розвитку, а потім і сталості економічної системи.

2.3 Напрямки використання ESG-принципів для відбудови економіки України у післявоєнний період

ESG-принципи можуть стати фундаментом для оновлення економічної системи України в післявоєнний період. По-перше, інтеграція екологічно стійких практик в економічну політику допоможе знизити негативний вплив на довкілля, підтримуючи баланс між економічним зростанням та екологічною

відповідальністю. Тут важливо зосередитися на розвитку відновлюваних джерел енергії, поліпшенні енергоефективності та скороченні викидів шкідливих речовин.

По-друге, соціальні аспекти, такі як захист прав людини, справедливість, інклюзивність і соціальний захист, мають стати центральними в стратегіях розвитку. Це включає створення рівних можливостей для всіх громадян, підвищення доступності освіти та охорони здоров'я, а також підтримку вразливих груп населення.

Нарешті, питання управління та корпоративної відповідальності відіграють важливу роль у забезпеченні прозорості, ефективного управління ресурсами та боротьбі з корупцією. Реформи в цій царині можуть включати поліпшення системи державного управління, сприяння розвитку чесних і прозорих бізнес-практик, а також посилення механізмів контролю та моніторингу.

Таким чином, впровадження ESG-принципів в економічну систему України після війни може сприяти створенню стійкої економіки, що стійко розвивається, здатної забезпечити благополуччя громадян і поліпшити якість життя в країні.

Особливої уваги, навіть до закінчення воєнних дій, потребує питання розмінування на звільнених територіях.

Програма розмінування звільнених територій у російсько-українському конфлікті відповідає принципам ESG у багатьох аспектах.

З погляду екологічної стійкості (Environmental), розмінування допомагає запобігти довгостроковим екологічним наслідкам, пов'язаним із використанням і зберіганням мін, таким як забруднення ґрунту і води, а також загроза для тварин і рослин. Усунення мін також сприяє можливості відновлення землеробства та використання земель для екологічно чистого сільського господарства.

Соціально (Social), програма розмінування знижує загрозу для мирного населення, звільняючи території від небезпеки для життя і здоров'я громадян. Це сприяє поверненню біженців і внутрішньо переміщених осіб на їхні рідні землі, що своєю чергою сприяє відновленню суспільної структури та соціальної стабільності.

У плані управління (Governance), програма розмінування потребує ефективного управління ресурсами та механізмів контролю, щоб гарантувати безпеку та точність проведення операцій. Прозорість в управлінні фінансуванням і реалізацією проекту також підтримує принципи хорошого управління.

Таким чином, програма розмінування на звільнених територіях відповідає принципам ESG, сприяючи екологічній стійкості, соціальній відповідальності та ефективному управлінню ресурсами для досягнення сталого розвитку.

Для ефективного управління процесом розмінування необхідно створити комплексну програму дій, яка охоплює різні аспекти та етапи цього процесу. Ця програма має включати такі ключові елементи, які наведено на рисунку 2.3.

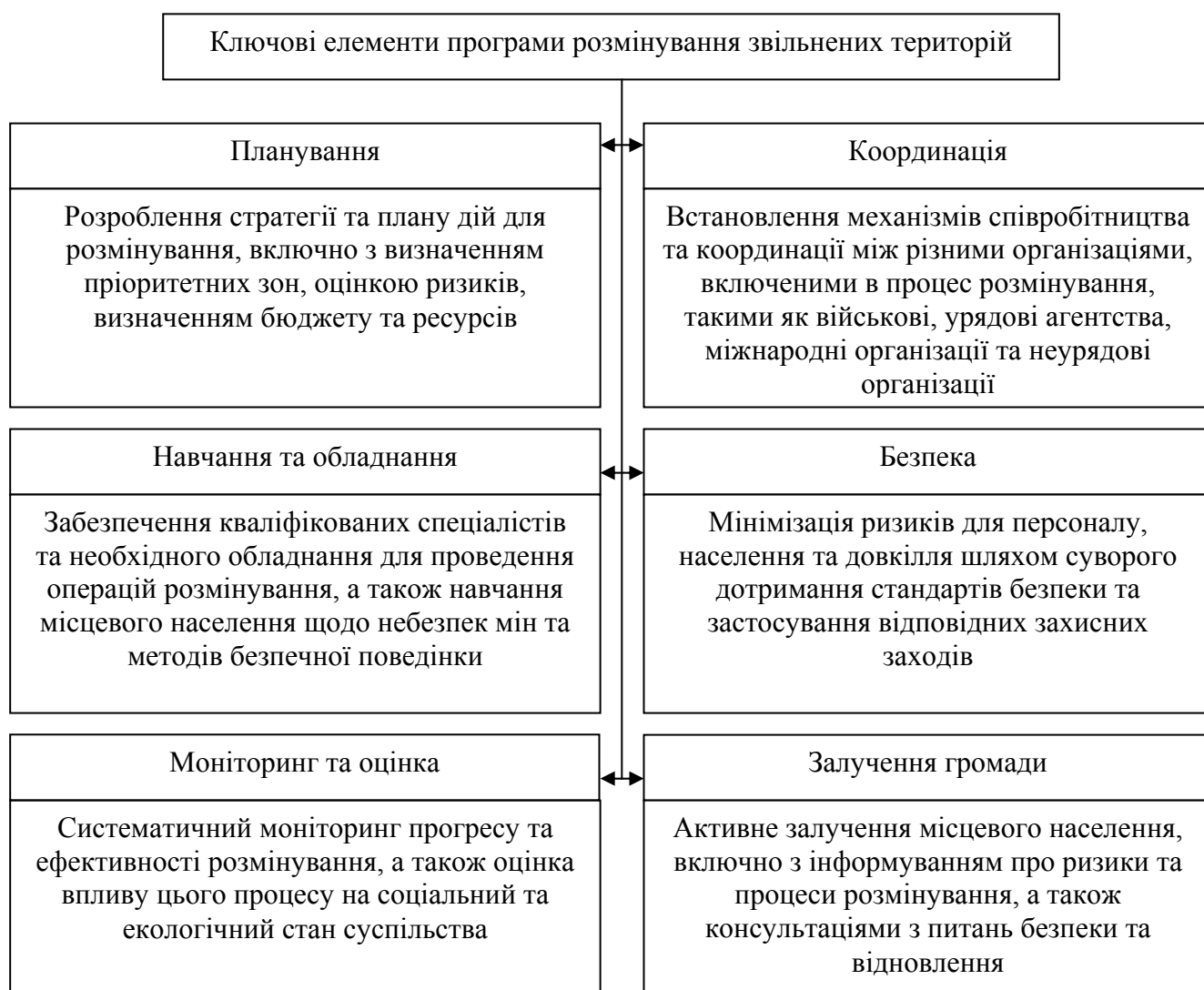

Рис. 2.3 - Ключові елементи програми розмінування звільнених територій

Джерело: розроблено автором

Саме комплексний підхід, що охоплює всі аспекти управління процесом розмінування, відповідає принципам ESG. Ця програма дасть змогу досягти ефективних і стійких результатів не тільки в забезпеченні безпеки населення, а й у відновленні постраждалих територій, дотримуючись принципів відповідального управління та сталого розвитку.

З моменту початку конфлікту в Україні близько 270 000 км² території зазнали впливу воєнних дій, мінування та атак артилерії й авіації. Це створює пряму загрозу для життя громадян і перешкоджає нормальній життєдіяльності на уражених ділянках.

За даними Державної служби України з надзвичайних ситуацій (ДСНС), до квітня 2023 року приблизно 30% території, що становить приблизно 174 000 км², потенційно забруднені вибуховими речовинами і потребують обстеження на предмет мінної небезпеки.

Від початку повномасштабної війни службами ДСНС було обстежено й очищено 907 км² (134 км² від початку 2023 року), а також знешкоджено близько 406 тис. вибухонебезпечних предметів (95 тис. від початку 2023 року). Розмінуванням також займаються військові підрозділи та неурядові організації.

Щільність знешкоджених вибухонебезпечних предметів на 1 км² очищеної території становить 448, що може бути вищою в районах активних бойових дій.

Одним із важливих напрямів розмінування є очищення сільськогосподарських земель для забезпечення продовольчої та економічної безпеки України. Урядом було визначено 4700 км² пріоритетних земель, які потребують обстеження та розмінування.

Особливу небезпеку становлять території, затоплені після теракту на Каховській ГЕС, де вода рознесла міни та вибухонебезпечні предмети. Розрахунок вартості розмінування цих ділянок ґрунтується на затопленій території, яка становить близько 530-540 квадратних кілометрів у Херсонській та Миколаївській областях.

Тому на всіх ділянках необхідно провести гуманітарне розмінування, яке включає три основні етапи, після кожного з яких території звільняються і вважаються незамінованими, як наведено в таблиці 2.6.

Таблиця 2.6 – Вартість гуманітарного розмінування

Джерело методики розрахунку	Вартість нетехнічного обстеження	Вартість технічного обстеження	Процес зменшення площі при технічному обстеженні	Вартість розмінування
Оператор протимінної діяльності (компанія України)	593 долара США * 540 кв. км. = 0,32 млн. дол. США	305 тис. долара США за кв. км * 540 кв. км. = 165 млн. дол. США	Зменшення на 70%	2,94 млн. дол. США / за кв. км * 162 кв. км = 476 млн. дол. США
Світовий банк	1208 долара США* 540 кв. км = 0,65 млн. дол. США	742 тис. долара США за кв. км * 540 кв. км. = 401 млн. дол. США	Зменшення на 30%	3 млн. дол. США / за кв. км * 378 кв. км = 1,13 млрд. дол. США

Джерело:[14]

Нетехнічне обстеження - збір інформації про потенційно заміновані ділянки без застосування технічних засобів, наприклад, через опитування населення або організації місцевих спільнот.

Технічне обстеження - збір прямих доказів про наявність вибухонебезпечних предметів з використанням спеціалізованого обладнання.

Безпосереднє розмінування - пошук і очищення території від вибухонебезпечних предметів.

Хоча за логікою нетехнічне обстеження повинно передувати технічному та розмінуванню, у разі затоплених територій, де течії води непередбачувані, необхідно проводити обидва етапи одночасно для збору інформації про місцезнаходження вибухонебезпечних предметів.

На основі інтерв'ю з операторами протимінної діяльності та даних Світового банку вартість різних етапів може бути оцінена таким чином:

Загальна вартість розмінування затоплених ділянок може скласти від 0,64 до 1,5 мільярдів доларів США.

Для розмінування всієї ймовірно замінованої території України знадобиться до 41 мільярда доларів США (без урахування розмінування водойм, оскільки інформація про вартість цього процесу відсутня). Зростання загальної вартості розмінування внаслідок теракту на Каховській ГЕС може бути оцінено до 1 мільярда доларів США.

Міжнародні організації, які займаються гуманітарним розмінуванням, включають:

UNMAS (United Nations Mine Action Service): Це служба Організації Об'єднаних Націй, яка координує і керує гуманітарними операціями з розмінування та знищення вибухонебезпечних предметів по всьому світу.

The HALO Trust: Некомерційна організація, що спеціалізується на гуманітарному розмінуванні та знищенні вибухових пристроїв. Вони працюють у різних країнах, які постраждали від конфліктів.

MAG (Mines Advisory Group): Ще одна неурядова організація, яка займається розмінуванням і навчанням місцевих жителів безпечних методів поводження з вибухонебезпечними предметами.

NPA (Norwegian People's Aid): Організація, яка активно працює в галузі розмінування та знищення вибухонебезпечних предметів, а також навчає місцевих жителів методів безпеки.

Handicap International (Humanity & Inclusion): Організація, яка допомагає людям з інвалідністю, а також займається гуманітарним розмінуванням і навчанням місцевих спільнот безпечних методів поводження з вибуховими пристроями.

Ці та інші організації беруть активну участь у зусиллях із розмінування та забезпечення безпеки в постконфліктних регіонах по всьому світу.

Гуманітарне розмінування потребує значних фінансових вкладень для забезпечення безпеки та відновлення постраждалих регіонів. Ці кошти можуть надходити з різних джерел, включно з державними бюджетами, міжнародними організаціями, неурядовими організаціями та приватними донорами. Прагнення до сталого розвитку та соціальної відповідальності (ESG) підкреслює важливість цих інвестицій. Фінансування гуманітарного розмінування не тільки забезпечує безпеку і відновлення постраждалих регіонів, а й відповідає принципам сталого розвитку, сприяючи захисту довкілля, забезпеченню соціальної справедливості та покращенню управління в постконфліктних областях.

Гуманітарне розмінування фінансується з різних джерел, включно з:

Державні внески: Багато країн виділяють кошти на гуманітарне розмінування через свої урядові бюджети або через міжнародні фонди та програми.

Міжнародні організації: Організації, як-от ООН і Європейський союз, також виділяють кошти на гуманітарне розмінування через свої бюджети та спеціалізовані програми.

Неурядові організації (НУО): Багато неурядових організацій, як-от HALO Trust і MAG, залежать від пожертвувань приватних осіб, корпорацій і фондів для фінансування своєї роботи.

Приватні донори: Приватні особи, фонди і корпорації також можуть безпосередньо фінансувати проекти гуманітарного розмінування або підтримувати організації, що займаються цією діяльністю.

Міжнародні фонди та програми: Існують спеціальні фонди та програми, як-от Міжнародний фонд розмінування (IMF) і Програма ООН з розмінування (UNDP), які виділяють кошти на гуманітарне розмінування в постконфліктних регіонах.

Ці та інші джерела фінансування відіграють ключову роль у забезпеченні коштів для проведення гуманітарного розмінування та забезпеченні безпеки в постконфліктних областях.

Створення програми для розмінування на основі принципів ESG є важливим кроком у забезпеченні ефективного та сталого розвитку постконфліктних регіонів України. Враховуючи, що використання цих принципів вже є стандартною практикою в розвинених країнах та в міжнародних організаціях, які можуть виступати як донори цих заходів, програма розмінування, заснована на ESG, спростить діалог та співпрацю. Принципи ESG забезпечують не тільки ефективне управління та прозорості у використанні ресурсів, але й враховують соціальні та екологічні аспекти, що важливо для найбільш корисного та стійкого впливу програми розмінування на суспільство та навколишнє середовище.

Таким чином, використання принципів ESG у повоєнний період є критично важливим для України. Ці принципи забезпечують не лише економічне відновлення, а й захист екології та покращення соціальної сфери. З урахуванням екологічної стійкості, країна може охороняти природні ресурси і мінімізувати шкідливий вплив на навколишнє середовище, що вкрай важливо після руйнівної війни. Соціальна відповідальність передбачає підтримку постраждалих людей, забезпечення доступу до соціальних послуг та інфраструктури, а також повернення біженців та їхню інтеграцію в суспільство. Крім того, ефективне управління з використанням принципів управління допомагає боротися з корупцією, забезпечувати прозорість і ефективність в ухваленні рішень. Лише інтеграція цих принципів в усі аспекти відновлення дасть змогу Україні досягти сталого розвитку та забезпечити добробут своїх громадян.

ВИСНОВКИ

У минулі роки Україна віддавала перевагу модернізації та удосконаленню системи публічного управління відповідно до міжнародних стандартів і передових практик. Цей процес включав впровадження нових методів управління, цифровізацію державних послуг, зміцнення принципів прозорості та відкритості, а також активну взаємодію з громадськістю та громадянським суспільством. У контексті сучасного політичного, економічного та соціального розвитку України, розвиток публічного управління відіграє ключову роль у забезпеченні стабільності, сталого розвитку та процвітання країни.

Вторгнення Росії на територію України суттєво вплинуло на розвиток публічного управління в країні. Цей конфлікт став спонуканням для проведення реформ і змін у системі державного управління України, тому впровадження принципів ESG набуває особливої актуальності та значущості для країни. Ці принципи спрямовані на формування стійкого та відповідального бізнесу, а також на забезпечення соціальної справедливості та збереження навколишнього середовища. Переваги впровадження ESG-принципів у публічне управління в Україні, залишаються високоактуальними та мають важливе значення для країни.

Європейські країни досягли успіху в реалізації принципів ESG, це досвід є корисним для запровадження в Україні, оскільки дасть змогу Україні ефективніше управляти екологічними ресурсами, забезпечити соціальну справедливість і поліпшити рівень управління в різних секторах економіки та суспільства. Ці принципи сприяють утворенню системи управління, яка є відкритою, прозорою та відповідальною, і яка враховує екологічні, соціальні та управлінські аспекти. Успішна реалізація цих принципів стане важливим чинником для сталого розвитку та досягнення високих стандартів управління країною у майбутньому.

В другому кваліфікаційної роботи бакалавра, проведено оцінку розвитку регіонів України за 2021 – 2023 роки. Попри спалах конфлікту у лютому 2022 року, уряду країни вдалося не допустити краї економічної системи, в основному

завдяки допомоги країн європейського союзу та США. Так валовий внутрішній продукт має тенденцію до зростання на кінець 2023 року. Частка доходів і видатків місцевих бюджетів в зведеному бюджеті України також поступово збільшуються. Індекс інфляції за три останніх роки, був найвищим 126,6 у 2022 році, у 2023 році уряду вдалося призупинити інфляційні процеси.

Особливої уваги потребує показник доходів і видатків на душу населення в різних регіонах України, так найвищим це показник був у Київській області, як за абсолютним показником так і по темпу зростання. Необхідно відмітити, що за 2022-2023 роки в Україні з'явилися регіони, де частка доходів і видатків на душу населення мають низький рівень, крім того мають тенденцію до скорочення. Це тимчасово окуповані території Донецької, Луганської, Херсонської та Запорізької області.

Особливу увагу при аналізі економічного регіонального аспекту було приділено аналізу прямих збитків інфраструктури та непрямих втрат економіки від руйнувань внаслідок військової агресії Росії проти України. Більша частка прямих збитків походить від зруйнування житлових будівель орієнтовна оцінка збитків 55,9 млрд. доларів США та інфраструктури 36,6 млрд. доларів США. Оцінки свідчать про зростання збитків діловим активам, які становлять щонайменше 11,4 млрд. доларів США, і продовжують збільшуватися. Крім цього, прямі втрати в сільському господарстві в результаті військових дій оцінюються на 8,7 млрд. доларів США. Загальні прямі збитки від руйнування та пошкодження соціальної інфраструктури, становлять приблизно 15,6 млрд. доларів США. Унаслідок втрат доходів у різних галузях економіки, додаткових витрат, пов'язаних із веденням війни, та майбутніх економічних втрат, Україна зазнала непрямих збитків на суму 265,6 млрд. доларів США.

Ще однією суттєвою проблемою для України стала проблема розмінування звільнених територій, то в роботі запропоновано створення програми щодо проведення гуманітарного розмінування. Цю програму необхідно створити з врахуванням ESG-принципів, оскільки розмінування сприяє екологічній стійкості. Це також сприяє можливості відновлення землеробства та створенню екологічно

чистого сільського господарства. Соціально, програма розмінування зменшує загрозу для мирного населення, звільняючи території від небезпеки для життя і здоров'я громадян. У плані управління, програма розмінування потребує ефективного управління ресурсами та механізмами контролю, щоб гарантувати безпеку та точність проведення операцій. Прозорість у фінансуванні та реалізації проекту також підтримує принципи хорошого управління.

Від початку конфлікту в Україні приблизно 270 000 км² території постраждало від воєнних дій, мінування та атак артилерії й авіації, ставлячи під загрозу життя громадян і перешкоджаючи нормальній життєдіяльності на цих територіях. Вартість гуманітарного розмінування залежить від джерела методики розрахунку, проте загальна вартість розмінування може сягати від 0,64 до 1,5 мільярдів доларів США.

Для повного розмінування всієї ймовірно замінованої території України потрібно близько 41 мільярда доларів США (без урахування розмінування водойм, через відсутність інформації про вартість цього процесу). Збільшення загальної вартості розмінування може бути наслідком теракту на Каховській ГЕС і оцінюється приблизно в 1 мільярд доларів США.

Міжнародні організації приймають активну участь у зусиллях з розмінування та забезпечення безпеки в постконфліктних регіонах по всьому світу. Гуманітарне розмінування вимагає значних фінансових зусиль, щоб забезпечити безпеку й відновлення уражених регіонів. Ці кошти надходять з різних джерел, таких як державні бюджети, міжнародні організації, некомерційні урядові організації та приватні донори.

Отже, використання принципів ESG в повоєнний період є критично важливим для України, забезпечуючи економічне відновлення, захист екології та покращення соціальної сфери. Це включає охорону природних ресурсів, підтримку постраждалих людей та їхню інтеграцію, а також боротьбу з корупцією та забезпечення прозорості в управлінні. Інтеграція цих принципів є ключовою для досягнення сталого розвитку та добробуту громадян України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Боковикова Ю. В. Питання реалізації цілей сталого розвитку в умовах сучасності. Державне будівництво. 2023. № 1 (33). С. 61–71. DOI: <https://doi.org/10.26565/1992-2337-2023-1-06>
2. В Україні відкрили Офіс Цілей сталого розвитку: що зміниться. Екополітика. URL: <https://ecopolitic.com.ua/ua/news/v-ukraini-vidkrili-ofis-cilej-stalogo-rozvitku-shho-zminitsya/> (дата звернення 03.05.2023).
3. Васильєва О. І., Васильєва Н. В. Концептуальні засади сталого розвитку територіальних громад. Інвестиції: практика та досвід. 2018. № 8. URL : <http://www.investplan.com.ua/?op=1&z=6049&i=14>
4. Витрати і ресурси домогосподарств України у 2019 році. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2020/zb/06/zb_vrd_19_ue.pdf
5. Відтік іноземних інвестицій з України за останні 20 років був двічі - у 2015-му і 2020-му. URL: <http://finbalance.com.ua/news/vidtik-inozemnikh-investitsiy-z-ukrani-za-ostanni-20-rokiv-buv-dvichi---u-2015-mu-i-2020-mu>
6. Гордєєв О. К. Механізми забезпечення сталого розвитку територіальної громади: дис. канд. наук з держ. упр.: 25.00.04. Одеса, 2014. 200 с.
7. Дідух Я. До оцінки збитків довкіллю від російської агресії треба залучати науковців URL: <https://svit.kpi.ua/2023/11/06>
8. Зверяков М. І., Ковальов А. І., Сментина Н. В. Стратегічне планування збалансованого розвитку територіальних соціально-економічних систем в умовах децентралізації: монографія. Одеса: ОНЕУ, 2017. 175 с.
9. Лайко О. І., Капітанець С. В., Чехович З. В. Реалізація цілей сталого розвитку міст і громад на засадах глокалізації. Сталий розвиток економіки. Міжнародний науково-виробничий журнал. 2018. №4 [41]. URL: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewById/595609.pdf>
10. Лелеченко А. П. Феномен поняття «сталий розвиток». Державне управління: удосконалення та розвиток. 2017. № 12. URL: www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1649.

11.Мадьярова А. В. Принципи і критерії визначення державних повноважень, які можуть передаватися органам місцевого самоврядування. А. В. Мадьярова. Київ., 2006. С. 25.

12.Методичні рекомендації для врахування Цілей сталого розвитку в стратегіях розвитку територіальних громад. URL : https://www.undp.org/content/dam/ukraine/docs/DG/UNDP_MetRecommendation_v03.pdf

13.Методологія сталого розвитку: цивілізаційний контекст : монографія. В. Х. Арутюнов, С. І. Петрухін, В. М. Свінцицький та ін. Київ : КНЕУ, 2010. 296 с.

14.Міністерство розвитку громад та територій України. URL: <https://www.minregion.gov.ua/press/news/komisiya-pry-minregioni-pogodyla-proyekty-vsih-oblastej-yaki-budut-realizovuvatysya-za-rahunok-dfrr-u-2021-roczni/>

15.Національна доповідь «Цілі сталого розвитку: Україна». URL: http://un.org.ua/images/SDGs_NationalReportUA_Web_1.pdf

16.Олег Немчінов провів перше засідання Міжвідомчої робочої групи з питань забезпечення досягнення Цілей сталого розвитку. Урядовий портал. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/oleh-nemchinov-proviv-pershe-zasidannia-mizhvidomchoi-robochoi-hrupy-z-pytan-zabezpechennia-dosiahnennia-tsilei-staloho-rozvytku>

17.Ортіна Г. В., Сокіл О. Г., Прус Ю. О., Застрожнікова І. В., Єфіменко Л. М. Сталий розвиток місцевих громад в умовах децентралізації: монографія. Мелітополь: ФОП Однорог Т.В., 2019. 171 с.

18.П'ятницька Г. Т., Григоренко О. М. Еволюція концепції сталого розвитку: управлінський ракурс. Бізнес інформ. 2021. № 12. С. 250–257.

19.Пітцик М. Децентралізації може завадити політичне середовище, яке не хоче змін. URL: <http://decentralization.gov.ua/news/2357>

20.Піщур Я. С., Черченко О. Л., Білоскурський Р. Р. Сталий соціально-економічний розвиток: еволюція поглядів та теоретичний аналіз. Economics Bulletin. 2017. № 1. С. 28–35.

21. Порядок використання коштів державного фонду регіонального розвитку.
URL: <https://www.minregion.gov.ua/napryamki-diyalnosti/rozvytok-mistsevoho-samovryaduvannya/zasidannya/zasidannya-druge/do-drugogo-pitannya/attachment/do2putporyadokvukorkoshdfrzag/>

22. Порядок проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації державної регіональної політики: затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 21.10.2015 № 856. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/856-2015-%D0%BF>

23. Про роль міжмуніципального співробітництва у становленні та розвитку громад. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/13041>

24. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2023 року : Указ Президента України від 30.09.2019 №722/2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text>

25. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року : Указ Президента України від 30.09.2019 № 722/2019. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/7222019-29825>

26. Проекти концепції сталого розвитку України: можливість їх вдосконалення та застосування : Аналітична записка. URL: <http://old2.niss.gov.ua/articles/1566/>.

27. Сталий розвиток: світоглядна ідеологія майбутнього : монографія. За ред. акад. НАН України М. А. Хвесика. Київ : Державна установа «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку Національної академії наук України». 2012. 465 с.

28. У ЄС встановили нові правила корпоративної звітності у сфері сталого розвитку. Екополітика. URL: <https://ecopolitic.com.ua/ua/news/u-ies-vstanovili-novi-pravila-zi-zvitnosti-pro-korporativnu-stalist/> (дата звернення 17.05.2023).

29. Цілі сталого розвитку – невід’ємна частина Плану відновлення України. Undp. URL: <https://www.undp.org/uk/ukraine/press-releases/tsili-staloho-rozvytku-nevidyemna-chastyna-planu-vidnovlennya-ukrayiny> (дата звернення 10.05.2023).

30.Цілі сталого розвитку 2016-2030. URL :
<http://www.un.org.ua/ua/tsilirozvytku'tysiacholittia/tsilistalohorozvytku>

31.Цілі сталого розвитку для України: регіональний вимір: аналітична доповідь. ДУ «Інститут регіональних досліджень ім. М.І. Долишнього НАН України». Львів, 2018. 90 с. URL: <http://ird.gov.ua/irdp/p20180702.pdf>

32.Цілі сталого розвитку: Україна. Добровільний національний огляд. 2020. Міністерство фінансів України. URL: <https://mof.gov.ua/storage/files/Цілі%20Сталого%20розвитку%20-%20Добровільний%20національний%20огляд.pdf>

33.Цілі сталого розвитку: Що треба знати органам місцевого самоврядування. URL :
https://www.undp.org/content/dam/ukraine/docs/DG/SDG_LocalGov_v05.pdf

34.Шаров Ю. П., Чикаренко І. А., Маматова Т. В. Управління змінами в публічному адмініструванні : навч. посіб. ; за наук. ред. Ю. П. Шарова. Дніпропетровськ : ДРІДУ НАДУ, 2012. 148 с.

35.Banik, D. & Lin, K. Business and morals: corporate strategies for sustainable development in China. *Bus. Politics*. 2019. 21. С. 514–539.

36.Consolandi, C., Phadke, H., Hawley, J. & Eccles, R. G. Material ESG outcomes and SDG externalities: evaluating the health care sector's contribution to the SDGs. *Organ. Environ.* 2020. 33. С. 511–533.

37.Lee, J. W. Green finance and SDGs: the case of China. *J. Asian Finance Econ. Bus.* 2020.7. С. 577–586.

38.Liaw, S. T., Marcelo, A., Narasimhan, P., Ashraf, M. M. & Ray, P. Global eHealth, social business and citizen engagement: a natural convergence? *Stud. Health Technol. Inform.* 2017. 245. С. 773–777.

39.Masuda H., Kawakubo Sh, Okitasari M., Morita K. Exploring the role of local governments as intermediaries to facilitate partnerships for the Sustainable Development Goals. *Sustainable Cities and Society*. 2022. 82. С. 1–12. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.scs.2022.103883>

40.Mawdsley, E. 'From billions to trillions': Financing the SDGs in a world 'beyond aid'. *Dialogues Hum. Geogr.* 2018. 8. С. 191–195.